

ΑΡΧΑΙΑ 2018

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A. ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

A. ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

- Λοιπόν, είπα εγώ, είναι έργο δικό μας των ιδρυτών της πολιτείας να εξαναγκάσουμε τα πιο ξεχωριστά πνεύματα να επιδοθούν στο μάθημα που προηγουμένως παραδεχτήκαμε πως είναι ανώτερο, να δουν δηλαδή το αγαθό και να επιχειρήσουν εκείνη την ανάβαση και, αφού ανεβούνε και χαρούν αρκετά το θέαμα, να μην τους επιτρέψουμε αυτό που τώρα επιτρέπεται.
- Και ποιο;
- Να μένουν, είπα εγώ, στο ίδιο μέρος και να μη θέλουν να κατεβαίνουν πάλι σ' εκείνους τους δεσμώτες ούτε να παίζουν το μερίδιό τους από τους κόπους και τις τιμές που έχουν θεσπιστεί ανάμεσα σ' εκείνους, είτε έχουν μικρότερη αξία είτε μεγαλύτερη.
- Έπειτα, είπε θ' αδικήσουμε αυτούς και θα τους κάνουμε να ζουν χειρότερα, ενώ είναι δυνατόν αυτοί να ζουν καλύτερα;

B1. Έργο των ιδρυτών της πολιτείας («τῶν οἰκιστῶν») είναι να ενδιαφερθούν για την εδραίωση της ιδανικής πολιτείας, δηλαδή να οδηγήσουν τα ξεχωριστά πνεύματα («τὰς βελτίστας φύσεις»), τους φιλοσόφους, στην αρετή και στη θέαση του αγαθού («μέγιστον μάθημα») και να μην τους αφήνουν να

αδρανούν μένοντας μακριά από την πολιτική ζωή («μή επιτρέπουν αυτοῖς ὁ νῦν ἐπιτρέπεται»).

«τό μέγιστον μάθημα» : «ὅτι γε ἡ τοῦ ἀγαθοῦ ἰδέα μέγιστον μάθημα, πολλάκις ἀκήκοας». αναφέρει ο Σωκράτης στο συνομιλητή του στο έκτο βιβλίο της Πολιτείας. Η θέαση του αγαθού είναι το μέγιστο μάθημα με το οποίο ολοκληρώνεται η θεωρία των ιδεών. Η δικαιοσύνη, η σωφροσύνη, η αιδώς και η οσιότητα αποτελούν τις υπερκόσμιες δυνάμεις. Αυτές είναι ἀρρηκτα συνδεδεμένες μεταξύ τους και αποτελούν το υπόβαθρο της ιδέας του αγαθού. Αυτό προβάλλουν και από αυτό ενισχύονται. Το ανώτερο μάθημα είναι α) το ανέβασμα της ψυχής από τον ορατό και αισθητό κόσμο στο νοητό κόσμο β) η φιλοσοφική διδασκαλία που βοηθά τη ψυχή να στραφεί από τα αντικείμενα και τα φαινόμενα προς τις ιδέες και προς την έσχατη όλων των Ιδεών, στην Ιδέα του Αγαθού. Η δικαιοσύνη και οι άλλες αρετές γίνονται χρήσιμες και ωφέλιμες μόνον όταν αφομοιώσουν την Ιδέα αυτή του Αγαθού, γιατί το πλησίασμα του ανθρώπου προς το αγαθό σημαίνει ότι προχωρήσαμε από το σκοτάδι στο φως, σημαίνει το ξεκαθάρισμα της ουσίας των όντων.

Η ιδέα του αγαθού.

ιδεῖν τό ἀγαθόν : η ερμηνεία της έννοιας του ἀγαθοῦ δημιούργησε προβληματισμούς ήδη από την εποχή του Πλάτωνα.

τό ἀγαθόν : ο Πλάτωνας δεν δίνει σαφή ορισμό του όρου «ἀγαθόν» αλλά αρκείται σε ορισμένους υπαινιγμούς :

α) το εἶναι και ὅ,τι διατηρεῖ το εἶναι .

β) η τάξη, ο κόσμος και η ενότητα που διαπερνά και συνέχει την πολλαπλότητα.

γ) ό,τι παρέχει την αλήθεια και την επιστήμη.

δ) η έκφραση «αυτό το αγαθόν» φαίνεται να δηλώνει το έσχατο τέρμα, την πηγή του όντος και της γνώσης . Ο Πλάτωνας συνεχίζει ορίζοντας την έννοια του αγαθού : Είναι το αίτιο της γνώσης και της αλήθειας, και να το συλλογίζεσαι ως κάτι που κατακτάται γνωστικά, κι ενώ και τα δυο αυτά, και η γνώση και η αλήθεια είναι όμορφα πράγματα, εσύ, την Ιδέα του Αγαθού να τη θεωρήσεις ως κάτι διαφορετικό και ακόμα πιο όμορφο και από αυτά τα δύο.

Το Αγαθό στην Πολιτεία περιγράφεται ως κάτι πέρα από την ουσία και το εἶναι, ως μια απόλυτη οντολογική αρχή που συγκρατεί τον κόσμο με όλα τα περιεχόμενά του και δίνει υπόσταση σε καθετί άλλο κάνοντάς το να είναι αυτό που είναι, ενώ συνάμα αποτελεί τον όρο της γνώσης, ο οποίος καθιστά τον κόσμο κατανοητό και τον νου ικανό να κατανοεί. Ο όρος Αγαθό τελικά αποτελεί μια έννοια θεολογικά διατυπωμένη στη γλώσσα της μεταφυσικής.

Το «**ἰδεῖν τό ἀγαθόν**» έχει τη σημασία της άμεσης εποπτείας του αγαθού. Αυτή είναι η εμπειρία της προσωπικής θέας που συναντήσαμε στη φράση «ἀληθείας ἀπείρους» οι οποίοι πρέπει να αποκλειστούν από τη διακυβέρνηση της Πολιτείας.

Στην αρχαιότητα το Πλάτωνος ἀγαθόν ήταν παροιμιακή φράση για κάτι το σκοτεινό και ασαφές.

ἀναβῆναι ἐκείνην τὴν ἀνάβασιν : Στον Πλάτωνα πολύ συχνά λέξεις που σημαίνουν το ἄνω και την ἀνάβασιν χρησιμοποιούνται μεταφορικά για την παιδεία και για τα αγαθά που αυτή προσφέρει. Σε αυτήν την ανοδική πορεία η κατώτερη υλιστική διάνοια αγωνίζεται για να υποτάξει την εγωιστική της φύση και να πορευτεί τον μακρύ ανοδικό δρόμο

της εξέλιξης. Πρόκειται για ένα δύσκολο δρόμο πνευματικής άσκησης, προοδευτικής αφύπνισης και συνειδησιακής βελτίωσης. Το τέρμα της ανάβασης καταυγάζεται (φωτίζεται με δυνατή λάμψη) από το Αγαθόν. Σύμφωνα με τον Πλάτωνα για να φτάσει η ψυχή στη θέα των Ιδεών και της κορυφαίας από όλες, που είναι η ιδέα του Αγαθού, πραγματοποιεί μια ανύψωση από τα γήινα ενδιαφέροντα προς τα ανώτερα αντικείμενα της νόησης, από τα «ορατά» ή «αισθητά» στα «νοητά». Αυτή δεν είναι μόνιμη κατάσταση της ψυχής αλλά ανώτερη διαδικασία και άσκηση πνευματικής αναζήτησης, που είναι αναγκαία για ορισμένο θεωρητικό σκοπό και έχει συγκεκριμένη κάθε φορά κατάληξη.

B2. Ο Σωκράτης αντικρούει την άποψη του Γλαύκωνα και του υπενθυμίζει ότι τελικός και κορυφαίος σκοπός του Νόμου, τον οποίο προσωποποιεί, είναι η ευδαιμονία όλης της πόλης και όχι μόνο μιας κοινωνικής ομάδας. Βλέπει, λοιπόν, το δίκαιο από τη σκοπιά του συλλογικού συμφέροντος και εκφράζει κοινωνιοκεντρικές αντιλήψεις για την πολιτική οργάνωση της πόλης - κράτους. Συλλαμβάνει ο Σωκράτης την ουσία της ένστασης του Γλαύκωνα και απαντά προβάλλοντας το γενικό καλό της πολιτικά οργανωμένης κοινότητας ως αγαθό επιβαλλόμενο από τον Νόμο. Του αποδίδει τρεις βασικές λειτουργίες του με τις οποίες επιδιώκεται η ευδαιμονία της πόλης. Χρησιμοποιεί τρεις μετοχές «συναρμόττων, ποιῶν και ἔμποιῶν» για να καταδείξει τρεις αδιαπραγμάτευτες λειτουργίες – προϋποθέσεις για την ύπαρξη και την ευδαιμονία της πόλης.

α. «συναρμόττων τοὺς πολίτας πειθοῖ τε καὶ ἀνάγκη»

Με το πρώτο μετοχικό σύνολο ο Πλάτωνας προβάλλει την κοινωνική λειτουργία του Νόμου, καθώς επιδιώκεται η κοινωνική συναρμογή των πολιτών.

Ο Πλάτωνας συχνά κάνει λόγο για την αναγκαιότητα της αρμονίας τόσο στα μέρη της ψυχής, με την υποταγή του κατώτερου μέρους στο ανώτερο (το «ἐπιθυμητικόν» πρέπει να υποτάσσεται στο «θυμοειδές» και το τελευταίο στο «λογιστικόν»), όσο και στις σχέσεις των πολιτών μεταξύ τους. Μόνο αν επιτευχθεί αυτή η αρμονία, θα οδηγηθούν οι πολίτες στη δικαιοσύνη, στην ομαλή συμβίωση μέσα στην πόλη και κατ' επέκταση στην ευδαιμονία. Αν όμως ο πολίτης είτε από φιλαυτία είτε από ματαιοδοξία είτε από αδυναμία κρίσης δεν είναι σε θέση να οριοθετήσει τον τομέα της δραστηριότητάς του, τότε τουλάχιστον θα πρέπει να συμμορφώνεται προς τις υποδείξεις του εμπειρότερου, του σοφότερου, του σωφρονέστερου (βλέπε εισαγωγή σχολικού εγχειριδίου).

Έτσι, ο νόμος, προκειμένου να πείσει τους πολίτες να υπακούουν σ' αυτόν, ώστε να επέλθει η κοινωνική αρμονία, χρησιμοποιεί την πειθώ και τη βία (Πλάτων, Νόμοι, 722b: ο άριστος νομοθέτης συνδυάζει την πειθώ με τη βία). Ο νόμος εναρμονίζει τους πολίτες χρησιμοποιώντας την πειθώ, την εσωτερική ευθεία δηλαδή των επιταγών του, και τον εξαναγκασμό, δηλαδή τη δύναμη των κυρώσεων που διαθέτει.

Με την πειθώ, με τη χρήση, δηλαδή, λογικών επιχειρημάτων, την προβολή υγιών προτύπων και με την παιδεία οφείλουν οι πολίτες να συνειδητοποιήσουν τον κοινωνικό τους ρόλο, να παραμερίσουν το προσωπικό τους συμφέρον και να προσφέρουν αλληλοβοηθούμενοι ό,τι είναι δυνατόν στην πολιτεία. Η μέθοδος αυτή απευθύνεται κυρίως στους πεπαιδευμένους πολίτες.

Υπάρχουν, όμως, πολίτες και μέλη της κοινωνίας, οι οποίοι δεν πείθονται με τον λόγο. Σ' αυτούς επιβάλλεται η βία. Πρόκειται για τον καταναγκασμό που ορίζεται από τον νόμο και δεν επιβάλλεται τυραννικά, αυταρχικά. Η μέθοδος αυτή απευθύνεται, κυρίως, στον «ἄπειρον παιδείας ὄχλον», στον οποίο ο φιλόσοφος-νομοθέτης την εφαρμόζει, αλλά επιβάλλει και στους πολίτες, αν εκείνοι πολυπραγμονούν, καταναγκαστικά, υποχρεωτικά μέτρα για τη συμμόρφωσή τους στο πνεύμα της δικαιοσύνης, όπως και στους πεπαιδευμένους, που δεν έχουν συννετιστεί με την πειθώ, και στους άρχοντες, που είναι υποχρεωμένοι να ζουν με λιτότητα και ευσυνειδησία, ώστε να εκλείψει η διαφθορά από τον δημόσιο βίο. Αυτός ο λιτός και ευσυνείδητος τρόπος ζωής αναφέρθηκε και στην εισαγωγή του βιβλίου μας: τόσο οι φύλακες όσο και οι φιλόσοφοι-βασιλείς στο πλαίσιο της ιδανικής πολιτείας δεν έχουν προσωπική περιουσία, πολυτελείς κατοικίες, ούτε καν οικογένεια, για να είναι απερίσπαστοι στο λειτούργημά τους. Είναι φανερό, λοιπόν, ότι ο νόμος οφείλει να αποβλέπει στην ευδαιμονία όλης της πόλης και να υποχρεώνει τους Αγαθούς να ασκήσουν την εξουσία.

β. «ποιῶν μεταδιδόναι ... ὠφελεῖν»

Με το δεύτερο μετοχικό σύνολο ο Σωκράτης αποδίδει στον Νόμο οικονομική λειτουργία. Ο Νόμος κατοχυρώνει μια από τις βασικές ιδρυτικές αρχές της πόλης, τον καταμερισμό της εργασίας, με τον οποίο κατακτάται η αυτάρκεια. Έτσι, αν το άτομο είναι φύσει ενδεές, με την κοινωνική του συναρμογή γίνεται αύταρκες χάρη στην αυτάρκεια που αποκτά η κοινότητα με τον καταμερισμό της εργασίας. Οι εργασίες κατανέμονται σε κάθε πολίτη με βάση τις ικανότητές του, ώστε ο καθένας να στρέφει την προσοχή του όχι μόνο στην ικανοποίηση των δικών του αναγκών, αλλά και στις ανάγκες

των συμπολιτών του, με στόχο το κοινό όφελος και την ευδαιμονία. Έτσι, μεταξύ των πολιτών καλλιεργούνται σχέσεις συνεργασίας, αλληλοβοήθειας, αλληλοπροσφοράς και αλληλεγγύης.

γ. «καὶ αὐτὸς ἐμποιῶν ... ἐπὶ τὸν σύνδεσμον τῆς πόλεως»

Με το τρίτο μετοχικό σύνολο δηλώνεται η παιδαγωγική και πολιτική λειτουργία του Νόμου, ο οποίος έχει χρέος να διαπλάθει ανθρώπους ικανούς και άξιους να διατηρούν τη συνοχή της πόλης. Για να γίνει αυτό, χρειάζεται ο Νόμος από τη μια να περιορίσει την ατομική επιθυμία, ώστε να τιθασευτεί η βούληση από τον Λόγο, και από την άλλη να κατευθύνει την πολιτική κοινωνικοποίηση των ανθρώπων. Συνεπώς, ο Νόμος υπηρετεί τον τελικό σκοπό της ευδαιμονίας του συνόλου και επιχειρώντας να υπαγάγει την ατομική επιθυμία στην αναγκαιότητα της κοινωνικής συναρμογής και της πολιτικής ευταξίας. Προς αυτή την κατεύθυνση ο Νόμος καλλιεργεί την κοινωνικότητα και ακόμη περισσότερο αναδεικνύει τους αγαθούς πολίτες σε πολιτικούς ηγέτες που επιφορτίζονται με τη διατήρηση της συνοχής της πόλης. Τέλος, ο Νόμος θέτει όρια και περιορισμούς στη συμπεριφορά των πολιτών, αλλά και των φιλοσόφων-βασιλέων, ώστε να μην παρεκτρέπονται και διαταράσσουν τη συνοχή της πόλης.

B3. 1. Κέφαλος

2. χορό

3. εκδιώχθηκε κακήν κακώς από το νησί

4. επωμίζονται στρατιωτικά και διοικητικά καθήκοντα

5. Τυραννίδα

B4. α. αφικέσθαι : ανικανοποίητος

είπον : ρήμα

ιδειν : ιδέα

μεταδιδόναι : παράδοση

β. «αγαθόν»

Η ζήτηση ενός **αγαθού** καθορίζει την πτώση ή την άνοδο της τιμής του σε μια καταναλωτική αγορά , που συχνά η προσφορά είναι μεγαλύτερη.

«πόνων»

Είναι γεγονός πως η εκμετάλλευση του ανθρώπινου **πόνου** αποφέρει συχνά τεράστια έσοδα σε τηλεοπτικές εκπομπές που χαρακτηρίζονται «σκουπίδια».

«φαιλοτεραι»

Οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις προσπαθούν να αντιμετωπίσουν την τελευταία δεκαετία τον **φαύλο** κύκλο της οικονομικής ύφεσης.